

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний технічний університет
Красноармійський індустріальний інститут

Кафедра економіки і менеджменту

Теорія держави і права

Навчально-методичний комплекс
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності „Менеджмент виробництва”

Красноармійськ – 2005

Навчально-методичний комплекс
„Теорія держави і права”
для студентів спеціальності „Менеджмент виробництва”

Укладач: Соколовський Володимир Павлович
старший викладач кафедри ЕіМ

Рецензент: Дяченко Наталія Іванівна
к.і.н., доцент кафедри ЕіМ КІІ ДонНТУ

Навчально-методичний комплекс розглянуто та схвалено до використання в навчальному процесі на засіданні кафедри „Економіки і менеджменту”

Протокол № 10 від 25.05.2005 р.

I. Загальні положення

а) завдання та структура комплексу

Навчально-методичний комплекс розрахований на використання його як студентами для роботи по відповідному навчальному курсу так і як офіційного кафедрального документа по методичному забезпеченню дисципліни „Теорія держави і права”. Це зумовлено відсутністю офіційної програми з навчального курсу.

Відповідно до цього в структуру комплексу входить:

- мета і завдання дисципліни
- вимоги до знань і умінь студентів
- критерії оцінювання знань студентів
- навчальна програма курсу
- робоча програма дисципліни що включає навчально-теоретичний план, тематику та плани лекційних і семінарських занять та завдання для самостійної роботи студентів
- тематика та методичні рекомендації до написання курсової роботи
- тематика та методичні рекомендації по виконанню контрольної роботи студентами заочної форми навчання
- орієнтовні питання до підсумкового контролю
- рекомендована література.

б) мета і завдання дисципліни

Програма курсу „Теорія держави і права” розрахована для ґрунтового вивчення даного предмету студентами спеціальності „Менеджмент виробництва” з урахуванням їх спеціалізації по економічно-правовому забезпеченню діяльності підприємства. При цьому це програма дещо обмежена порівняно з відповідними програмами для виключно юридичних спеціальностей.

Програма передбачає проблемне вивчення загальнотеоретичних засад предмету і методології держави і права, основних логіко-політичних конструкцій, як на рівні їх концептуального змісту, так і контексті історичного розвитку, а також з точки зору особливостей становлення правової думки в Україні. Даний курс охоплює собою взаємопов'язані розділи про загальнонаукові засади теорії держави та права, сутності держави і право розуміння, теорію права і його реалізацію. Особлива увага приділяється сучасним теоріям держави, зокрема концепції соціально-правової держави та проблемам реалізації цієї ідеї в Україні.

Таким чином, програма курсу передбачає ряд нових підходів щодо оволодіння проблемами теорії держави та права як науки, зокрема шляхом по-перше, максимального застосування різних новітніх наукових ідей щодо усвідомлення сутності державного правових явищ; по-друге, поглибленого розкриття прав людини і їх юридичного забезпечення; по-третє, тісного зв'язку загальнотеоретичних положень і висновків юридичної науки з процесом розвитку української державності.

Програма курсу спрямована на розвиток теоретичного мислення студентів, передбачає підготовку курсових робіт, рефератів, виконання контрольних робіт студентами заочниками.

в) вимоги до знань та умінь студентів

Після вивчення курсу студентами:

Повинні знати

- основні поняття і категорії держави і права;
- володіти сучасною юридичною методологією;
- основні форми правозастосування і тлумачення правових норм;
- нормативні акти, на яких базується теорія держави і права;
- історію становлення та розвитку теорії держави та права як загальнотеоретичної дисципліни.

Повинні вміти

- використовувати теоретичні знання в юридичній практиці;
- аналізувати різні системи галузевого і процесуального права;
- поєднувати прийомку теоретичного правового аналізу з дослідженням особливостей економічного законодавства і практики його застосування;
- на серйозному теоретичному і методологічному рівні здійснювати обсяг робіт по підготовці наукових досліджень.

г) критерії оцінювання знань студентів

Підсумковий та міжсесійний контроль передбачає перелік основних тем та орієнтовних питань для ознайомлення з ними студентів, наявність екзаменаційних білетів.

Загальні умови для оцінювання знань студентів:

- обсяг охопту у відповіді основних проблем поставлених питань;
- логіка викладення та обґрунтування проблем;
- культура викладу – термінологія, грамотність і т.п.
- рівень самостійної відповіді.

При зазначених умовах підсумкового контролю, оцінка знань студентів на іспитах проводиться за чотирибальною системою і виставляється за такими критеріями:

Оцінка „відмінно” виставляється студенту, який показує послідовні глибокі і змістовні знання сутності поставлених питань, досконало володіє термінами курсу, виявляє здатність самостійно використовувати теоретичні положення для аналізу конкретних державно-правових процесів.

Оцінка „добре” виставляється студенту, який грамотно розкриває сутність поставлених запитань, вільно володіє термінами, розуміє практичне значення теоретичних положень.

Оцінка „задовільно” виставляється студенту, який розуміє сутність поставлених питань, здатен виділити основні проблеми, намагається поєднати наявні знання з дійсністю, але не має стійкої впевненості у своїх твердженнях.

Оцінка „незадовільно” виставляється студенту, який не знає і не розуміє сутності поставлених питань, при побудові відповіді демонструє відсутність системного знання.

II. Навчальна програма.

Тема 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна

Теорія держави і права як система знань про основні та загальні закономірності держави і права: мета і завдання. Характеристика предмета теорії держави і права. Теорія держави і права в системі суспільних наук. Роль і місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Особливості науки теорії держави і права. Зв'язок теорії держави і права із суспільною практикою. Значення теорії держави і права в сучасних умовах розвитку сучасного українського суспільства. Поняття й ознаки функції держави і права, їх класифікація і загальна характеристика. Взаємозв'язки та єдність функцій теорії держави і права. Теорія держави і права як навчальна дисципліна: мета і завдання. Система курсу „Теорія держави і права”.

Тема 2. Методологія теорії держави і права

Загально філософські питання наукової методології та методів наукового пізнання. Методологія теорії держави і права та її роль у пізнанні державно-правових явищ. Взаємозв'язок предмета і методу

науки. Структура методології теорії держави і права. Основні підходи до вивчення теорії держави і права. Методологічні принципи. Логічні прийоми. Класифікація методів юридичного пізнання: загальнонауковий, частковий, спеціальні та спеціально-юридичні. Методологія юридичної теорії та практики. Необхідність методологічної підготовки спеціалістів юридичного профілю.

Тема 3. Співвідношення суспільства, держави і права

Юридично-теоретичне осмислення взаємозв'язку суспільства, особи, права і держави, його необхідність і специфіка, поняття суспільства, значення його організації. Суспільство: структура, соціальні та політичні інститути, соціальне регулювання. Суспільство, політика і влада. Політична і неполітична влада.

Тема 4. Виникнення держави і права

Необхідність дослідження проблем походження держави і права у загальнонауковому і теоретико-правовому аспектах. Загальна характеристика існуючих теорій виникнення держави і права: підстави і причини різноманітності підходів. Основні теорії походження держави і права: теологічна, патріархальна, органічна, теорія насильства, психологічна, договірна, історико-матеріалістична, іригаційна. Загальна характеристика первісного суспільства: економіка, організація, регулювання. Суспільна влада та соціальні норми у докласовому суспільстві. Причини й умови виникнення держави і права. Східний (азійський) і західний шляхи виникнення держави і права. Загальні закономірності виникнення держави і права.

Тема 5. Поняття, суть і ознаки держави

Держава – складне та історично зумовлене суспільно-політичне явище. Основні підходи до розуміння сутності держави, плюралізм у розумінні й визначенні держави. Державна влада як основа сутності держави. Співвідношення класового і загальнолюдського в сутності держави. Еволюція сутності та соціального призначення держави. Пошук універсального визначення поняття „держави”. Основні ознаки держави, що відрізняють її від первісного суспільства та інших суспільних організацій (наявність території, публічної (державної) влади, всеохоплюючий, офіційний, універсальний характер, суверенітет, нерозривний зв'язок з правом). Методи здійснення державної влади (переконання і примус). Економічна, соціальна і морально-ідеологічна

основи державної влади. Співвідношення держави і права: методологічні підходи до проблеми.

Тема 6. Соціальне призначення і функції держави

Поняття, значення й об'єктивний характер функцій держави. Співвідношення їх з цілями, завданнями і принципами діяльності держави. Основні характерні ознаки функцій держави. Конкретно-історична зумовленість функцій держави. Зумовленість функцій держави її сутністю і соціальним призначенням. Класифікація функцій держави. Основні внутрішні та зовнішні функції держави. Основні та додаткові, постійні й тимчасові функції держави. Функції держави й окремих її органів. Функціонування держави. Форми здійснення функцій держави: правові та неправові. Методи здійснення функцій держави. Характеристика основних внутрішніх функцій сучасної української держави. Динаміка функцій держави. Зв'язок і взаємодія функцій держави. Межі діяльності держави.

Тема 7. Форми державного правління

Форми держави як сукупність найбільш значущих її ознак. Співвідношення форми і сутності держави. Форма правління: поняття, суть, зміст і типологія. Загальна характеристика монархій і республік. Форма державного правління в Україні та її розвиток у сучасних умовах. Співвідношення типу і форми держави. Різноманіття форм правління в межах одного типу держави.

Форма державного устрою, її сутність і види: унітарна, федеративна і конфедеративна. Складна і проста держава, міждержавні об'єднання. Унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія: основні ознаки й особливості. Співдружність і співтовариство. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми держави. Державний режим як характеристика форми держави; його співвідношення з формою правління і державним устроєм. Види державних режимів. Демократичний, авторитарний, тоталітарний режими. Тиранія, деспотія, охлократія, олігархія, теократія. Демократичні і недемократичні державні режими. Теоретичні аспекти форми держави в Україні (форми державного правління та устрою, тип державно-політичного режиму) за Конституцією України 1996р.

Тема 8. Механізм держави

Поняття і призначення механізму держави. Роль механізму держави у здійсненні її функцій і завдань. Широке і вузьке розуміння

механізму держави. Співвідношення механізму й апарату держави. Структура державного апарату. Поняття й ознаки державних органів: система і класифікація. Основні принципи організації та здійснення державної влади. Проблема поділу влади на законодавчу і судову. Правоохоронні й „силові” органи держави (Міліція, податкова поліція, прокуратура, служба безпеки, розвідка). Органи держави і місцевого самоврядування: їх співвідношення. Принципи організації та діяльність державного апарату. Державна служба. Державний службовець і посадова особа. Поняття суть бюрократії. Демократичний і бюрократичний централізм. Вимоги до державного апарату та основні засади його діяльності в умовах демократичної, правової, соціальної держави. Гарантії діяльності органів державної влади. Проблеми удосконалення організації та діяльності механізму української держави.

Тема 9. Сучасні концепції держави. Соціально-правова держава

Об'єктивні та суб'єктивні причини різноманіття існуючих концепцій держави. Класифікація сучасних концепцій держави. Характеристика держави в доктринах соціологічного характеру. Теорія солідаризму. Теорія держави загального благоденства. Теорія плюралістичної демократії. Теорія еліт. Теорія конвергенції. Технократична доктрина: Юридичні теорії держави. Теорії правової та соціальної держави, їх органічне поєднання на сучасному етапі розвитку цивілізації. Еволюція вчення про правову державу. Основні принципи і характеристики правової держави. Поняття соціальної держави, її співвідношення з правовою державою. Формування правової, соціальної держави в сучасній Україні; успіхи, проблеми і перспективи.

Тема 10. Основні підходи до розкриття сутності права

Проблеми походження права. Регулювання суспільних відносин у період первіснообщинного ладу. Обряди, ритуали, табу, звичаї. Причини, умови та закономірності виникнення права. Методологічні основи визначення сутності права. Загальні питання праворозуміння і його значення для практичної діяльності. Поняття праворозуміння. Суб'єкт, об'єкт і зміст праворозуміння. Розуміння права у світовій і вітчизняній юриспруденції. Теорія юридичного позитивізму. Нормативістська теорія права. Соціологічна теорія права. Психологічна теорія права. Теорія природного права. Теорія

широкого розуміння права. Інтегративний підхід до розуміння сутності права. Поняття типу права. Історичні типи права: рабовласницьке, феодальне, буржуазне, соціалістичне.

Тема 11. Поняття, ознаки, принципи і функції права

Проблема формулювання універсального визначення поняття права. Соціальне призначення права і його сутнісні характеристики: нормативність, загальна обов'язковість, формальна визначеність, системність, універсальність, забезпеченість державою та ж. Право в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Позитивне і природне право: співвідношення. Приватне і публічне право. Методологічні проблеми співвідношення права і закону. Співвідношення і взаємозв'язок права і держави.

Поняття принципів права та їх класифікація. Суть соціально-правових принципів права. Спеціально-юридичні принципи права: поняття і види. Форми існування принципів права. Закріплення загальносоціальних і спеціально-юридичних принципів права в Конституції України. Правові презумпції й аксіоми. Функціонування права як його природна якість. Поняття функцій права. Система і класифікація функцій права. Характеристика загальносоціальних і спеціально-юридичних функцій права. Форми реалізації функцій права. Соціальна цінність права.

Тема 12. Поняття й основні характеристики правового регулювання.

Стадії і механізм правового регулювання

Необхідність і закономірність соціальної регламентації суспільних відносин, Право в системі соціального нормативного регулювання. Дія права. Поняття правового впливу та його види: інформаційний, логічний, виховний, соціальний. Поняття правового регулювання. Правовий вплив і правове регулювання: співвідношення. Предмет, методи, способи і типи правового регулювання. Засоби правового регулювання. Стимули й обмеження як специфічні інформаційно-психологічні засоби правового регулювання: поняття і природа. Поняття правових режимів. Співвідношення стимулів і обмежень у різних правових режимах.

Поняття і характеристика основних стадій правового регулювання. Механізм правового регулювання: існуючі підходи до розкриття його сутності, елементного складу і функціонування. Поняття і суть механізму правового регулювання. Характеристика структури механізму правового регулювання. Проблеми ефективності права і правового регулювання. Вдосконалення механізму правового регулювання в сучасній Україні.

Тема 13. Норми права в системі соціальних норм

Класифікація правових норм. Структура правових норм

Поняття, ознаки, функції та види соціальних норм. Соціальні й технічні норми: взаємозв'язок. Техніко-юридичні норми. Історична зумовленість соціальних норм. Норми: економічні; політичні; корпоративні; звичаю; релігійні; моралі; технічні; лінгвістичні. Нормативність як одна з основних характеристик права. Поняття і суть норми права. Місце норм права в системі соціальних норм. Ознаки правових норм, що відрізняють їх від інших норм регулювання суспільно значущої поведінки. Норми права і соціальні норми: співвідношення і взаємодія.

Поняття, суть і підстави для класифікації правових норм. Класифікація норм права за суб'єктами видання; соціальним призначенням; об'єктом; методом правового регулювання; сферою дії та ін. Види правових норм: установчі (норми-принципи), охоронні (норми-заборони), забезпечувальні (норми-гарантії), регулятивні (норми-правила поведінки), декларативні (норми-оголошення), дефінітивні (норми-визначення), колізійні (норми-арбітри), оперативні (норми-інструменти).

Поняття структури правової норми. Логічна зумовленість будови правових норм. "Ідеальна" триелементна конструкція правової норми. Особливості будови регулятивних і охоронних правових норм. Поняття, ознаки і види гіпотез правових норм, Поняття, зміст і види диспозиції. Поняття, види і призначення санкцій правових норм.

Тема 14. Форми (джерела) права

Формальна визначеність як одна з найважливіших властивостей права. Проблеми визначення форм і джерел права: існуючі підходи. Співвідношення понять "ферма" і "джерело" права. Поняття юридичних форм (джерел) права: співвідношення. Основні види форм (джерел) права. Поняття й ознаки нормативно-правового акта як форми (джерела) права. Поняття і суть судового (адміністративного) прецеденту. Сутність

правового звичаю як форми (джерела) права. Принципи і норми міжнародного права як джерела права в сучасному світі. Поняття і суть нормативного договору як форми (джерела) права. Особливості джерел права сучасних правових систем. Основні форми (джерела) права в Україні.

Тема 15. Правотворчість і нормотворчість. Юридична техніка

Правоутворення, правотворчість і нормотворчість: поняття і співвідношення. Зміст, мета і призначення правотворчості в суспільстві. Роль держави в утворенні правових норм. Співвідношення правотворчості й нормотворчості. Об'єктивне і суб'єктивне у праві. Принципи правотворчості: гуманізм, демократизм, науковість та ін. Суб'єкти правотворчості. Правотворчість як процес. Стадії (етапи) правотворчого процесу. Види правотворчості: відомча, делегована, санкціонована, локальна. Забезпечення правотворчої діяльності. Проблеми оптимізації правотворчої діяльності. Поняття юридичної техніки. Правила і прийоми юридичної техніки (правила зовнішнього оформлення юридичних документів. їх змісту і структури; викладення). Облік юридичних документів. Юридичні термінологія і конструкції. Вимоги до юридичних стилів і мови.

Тема 16. Система права та її основні; елементи

Системність як одна з визначальних характеристик права. Поняття і зміст системи права, її відмінність від правової системи. Структура системи права та її складові - галузі, підгалузі та інститути. Предмет і метод правового регулювання як підстави для побудови системи права. Поняття галузі права. Загальна характеристика галузей права. Інститут права: поняття і види. Галузевий і міжгалузевий інститути права. Співвідношення міжнародного і національного права. Система права України і міжнародне право. Співвідношення матеріального і процесуального права. Співвідношення публічного і приватного права.

Тема 17. Система законодавства. Нормативно-правові акти та їх систематизація

Термін "законодавство" у вузькому і широкому розумінні. Поняття системи законодавства. Співвідношення систем права і законодавства. Система законодавства як формальне вираження системи права. Будова систем й законодавства: горизонтальна (галузєва) та вертикальна (ієрархічна). Поняття й ознаки нормативно-правового

акта як складової системи законодавства. Класифікація нормативно-правових актів. Чинність нормативно-правових актів у часі, просторі й за кодом осіб. Поняття, зміст, призначення і принципи систематизації нормативно-правових актів. Облік нормативних актів. Основні види систематизації нормативно-правових актів: інкорпорація, консолідація, кодифікація. Проблеми систематизації українського законодавства.

Тема 18. Правові відносини

Характеристика суспільних відносин, які набувають правового характеру, і підстави його набуття. Соціологічні аспекти праворозуміння. Поняття й основні ознаки правових відносин. Структура правових відносин та її елементи (суб'єкти, об'єкти, юридичні факти та їх взаємодія). Суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників як юридичний зміст правових відносин. Класифікація правових відносин.

Поняття суб'єкта правових відносин. Види суб'єктів правових відносин. Правосуб'єктність як підстава участі суб'єкта у правових відносинах. Структура правосуб'єктності фізичних осіб. Поняття і суть правоздатності. Поняття дієздатності та її співвідношення з правоздатністю. Дієздатність в основних правових галузях. Поняття деліктоздатності. Особливості правосуб'єктності юридичних осіб.

Поняття об'єктів правових відносин, їх роль і місце у правових відносинах. Класифікація об'єктів правових відносин. Поняття, ознаки і суть юридичних фактів. Призначення юридичних фактів у правових відносинах. Класифікація юридичних фактів. Складні юридичні факти і фактичні склади. Конкретизація юридичних фактів. Проблема вибору юридичних фактів. Юридичні факти і соціальні ситуації. Фактичні системи. Презумпції як різновид юридичних фактів.

Тема 19. Поняття й основні форми правореалізації

Правове регулювання і правореалізація: співвідношення і взаємодія. Поняття і суть реалізації права як кінцевої мети правового регулювання. Забезпеченість державою як підстава підвищеної здатності права до реалізації. Необхідність урахування багатоплановості змісту права з огляду на його природний і позитивний, об'єктивний і суб'єктивний характер при вивченні реалізації права. Особливості правореалізації в сучасних правових системах. Форми безпосередньої правореалізації: виконання, дотримання і використання. Поняття механізму правореалізації.

Тема 20. Правозастосування як особлива форма право реалізації

Підходи до правозастосування в юридичній науці. Поняття й основні ознаки правозастосування як особливої форми реалізації норм права. Підстави і необхідність правозастосування. Види правозастосування: оперативно-виконавче і правоохоронне. Форми здійснення правозастосування. Суб'єкти правозастосування. Принципи, правозастосування. Стадії процесу правозастосування (аналіз фактичних обставин справи, вибір і тлумачення норми права, кваліфікація, прийняття рішення у справі). Умови і юридичні гарантії законного й обґрунтованого застосування права. Правозастосовчий акт як результат правозастосування: поняття, ознаки і відмінності від нормативно-правового акта. Види правозастосовчих актів. Механізм правозастосування.

Тема 21. Тлумачення правових норм.

Прогалини в законодавстві та їх ліквідація

Поняття і загальна характеристика тлумачення права. Необхідність тлумачення правових норм. З'ясування, роз'яснення та інтерпретація правових норм. Суб'єкти тлумачення права, основні способи тлумачення права: граматичний, систематичний, логічний, історико-політичний, телеологічний (цільовий), спеціально-юридичний, функціональний. Види тлумачення за обсягом: буквальне, розширене й обмежене. Види тлумачення за суб'єктами: офіційне (казуальне і нормативне), автентичне, делеговане. Прогалини в законодавстві: поняття, причини виникнення і способи їх подолання (аналогія закону й аналогія права).

Тема 22. Поведінка особи у правовій сфері

Поведінка особи і право. Поведінка у правовій сфері як безпосередній об'єкт правового регулювання. Поняття правової поведінки та її основні ознаки. Критерії класифікації правової поведінки (відповідність правовим нормам, соціальна значущість, юридичні наслідки). Поняття правового вчинку. Склад правового вчинку(суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт, об'єктивна сторона). Поняття, ознаки і сутність правомірної поведінки. Правомірна поведінка як мета державно-правового регулювання. Види правомірної поведінки (класифікація за суб'єктами; суб'єктивною та об'єктивною сторонами; формою реалізації норм права). Стимулювання правомірної поведінки.

Правопорушення як соціальний і правовий антипод правомірної поведінки. Поняття й ознаки правопорушення. Суспільна шкідливість і небезпечність; протиправність; негативні юридичні наслідки як основні ознаки правопорушення. Юридичний склад правопорушення як сукупність його суб'єктивних і об'єктивних характеристик. Види правопорушень. Поняття й ознаки злочину. Поняття, види і характеристика проступків. Соціальні причини правопорушень. Шляхи і засоби попередження правопорушень. Об'єктивно протиправне діяння. Зловживання правом.

Тема 23. Поняття і види юридичної відповідальності.

Підстави і порядок її реалізації

Методологічні проблеми дослідження відповідальності. Основні підходи до розуміння сутності юридичної відповідальності. Ідея позитивної (перспективної) правової відповідальності та її недоліки. Проблеми розмежування загальної теорії юридичної відповідальності та теорій відповідальності галузевих юридичних наук. Проблеми розмежування „матеріальної”, „процесуальної” юридичної відповідальності.

Поняття і ознаки юридичної відповідальності. Мета, завдання і функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Поняття і зміст підстав юридичної відповідальності. Порядок покладання юридичної відповідальності. Юридична відповідальність і державний примус: співвідношення. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Класифікація юридичної відповідальності із галузевою ознакою: кримінальна, адміністративна, цивільна, дисциплінарна. Класифікація юридичної відповідальності за характером санкцій: штрафна і правовідновлювальна. Юридична відповідальність у системі юридичних категорій. Співвідношення юридичної відповідальності та інших заходів державного примусу.

Тема 24. Правосвідомість і правова культура

Психологічні аспекти розуміння сутності та соціального призначення права. Право і суспільна свідомість. Місце і роль правосвідомості в системі форм суспільної свідомості (політичної, економічної, моральної, релігійної та ін.). Поняття правової свідомості. Структура правової свідомості, її раціональні, емоційні та поведінкові компоненти. Правова психологія та ідеологія. Функції правосвідомості (пізнавальна, оціночна і регулятивна) та їх практична реалізація.

Класифікація правосвідомості за суб'єктами (індивідуальна і колективна) і рівнем відображення правової дійсності (повсякденна, професійна і теоретична). Взаємодія права і правосвідомості. Роль правосвідомості у правотворчому і правореалізаційному процесах.

Поняття, основні характеристики і функції правової культури. Структура правової культури суспільства й окремої особистості. Рівень розвитку правової культури суспільства. Поняття, джерела і форми вираження правового нігілізму. Поняття, причини і наслідки правового ідеалізму. Правове виховання як основний засіб цілеспрямованого формування правової культури особистості: поняття, форми і методи, здійснення.

Тема 25. Законність та її гарантії. Поняття правопорядку та його співвідношення із законністю

Підходи до визначення сутності законності. Розуміння законності у правовій державі. Поняття і зміст законності. Суб'єкти законності, основні вимоги законності. Принципи законності. Законність і законодавство. Забезпечення охорони і захисту законності. Гарантії законності: поняття, система і форми реалізації. Загальні та спеціальні гарантії законності. Поняття і зміст конституційної законності. Права людини і законність. Зміцнення законності як умова створення правової держави.

Різноманіття підходів до правопорядку. Поняття й ознаки правопорядку. Зміст правопорядку: матеріальний, політичний і юридичний. Поняття форм и правопорядку. Єдність змісту і(форми правопорядку. Принципи правопорядку. Структура правопорядку. Класифікація рівнів правопорядку за масштабністю, обсягом, характером суспільних відносин та ін. Функції правопорядку. Правопорядок і громадський порядок. Тенденції розвитку правопорядку. Співвідношення законності й правопорядку . Роль законності й правопорядку в житті суспільства. Проблеми і шляхи зміцнення законності й правопорядку. Поняття і види дисципліни.

Тема 26. Юридична практика. Юридичний процес і юридичні процедури

Поняття і суть юридичної практики. Підходи у розумінні сутності юридичної практики. Основні ознаки юридичної практики. Структура юридичної практики (суб'єкти, об'єкти, дії, засоби і способи юридичної практики). Типологія юридичної практики (правотворча, правозастосовча, розпорядча,

інтерпретаційна). Призначення і функції юридичної практики. Стадії юридичної діяльності (практики). Взаємодія юридичної науки, теорії держави і права та юридичної практики. Основні напрями вдосконалення юридичної практики. Поняття юридичного процесу і його місце у правовому регулюванні. Основні характеристики юридичного процесу. Єдність норм матеріального і процесуального права в юридичному процесі. Співвідношення процесу і процедури. Види юридичних процесів: установчий, правотворчий, судовий, контрольний. Система процесуального права.

Тема 27. Правовий статус особи

Співвідношення інтересів суспільства, держави й особистості. Права людини як критерій цивілізованості держави і суспільства. Співвідношення понять "людина", "особистість", "громадянин" . Поняття і еволюція прав людини. Правовий статус особи як категорія, що дає змогу системно розглядати права, свободи й обов'язки людини й громадянина. Види правових статусів. Права людини як основний елемент правового статусу, їх класифікація (права людини і права громадянина; "покоління" прав людини; класифікація прав за об'єктом). Права людини і громадянина: природний і позитивний аспекти, Поняття і суть обов'язків, співвідношення прав і обов'язків у структурі правового статусу особи.

Тема 28. Забезпечення прав і свобод особи

Поняття забезпечення прав і свобод особи: структура і механізм. Поняття гарантій прав і свобод особи та їх класифікація, Поняття реалізації, охорони і захисту прав і свобод особи: форми і види. Характеристика юридичних, інституційних і організаційних гарантій прав і свобод особи. Загальносоціальні умови забезпечення прав і свобод особи як сукупність соціально-економічних, політичних, культурних та інших чинників їх практичної реалізації, Співвідношення правового і фактичного статусу особи в суспільстві; шляхи подолання невідповідності.

III. Робоча програма

III-1. Навчально-тематичний план

№ теми	Назва теми	Кількість годин						
		Разом	аудиторні			СРС		
			Всього	лекції	семінари	Всього	Опрацювання лекцій	Підготовка до семінарів
1	Предмет, метод і функції загальної теорії держави і права	8	4	2	2	4	2	2
2	Загальні підстави виникнення держави та права	4	2	2	-	2	2	-
3	Поняття, походження та сутність держави	8	4	2	2	4	2	2
4	Соціальне призначення, ознаки та функції держави	4	2	2	-	2	2	-
5	Форми та механізм державного управління	8	4	2	2	4	2	2
6	Сучасні концепції держави	4	2	2	-	2	2	-
7	Співвідношення суспільства, держави і права	5	-	-	-	5	5	-
8	Система соціальних норм та місце правових норм в цій системі	8	4	2	2	4	2	2
9	Проблема сутності права та його походження, джерела права	8	4	2	2	4	2	2
	Підготовка до модульного контролю 1	11	-	-	-	11	-	-
10	Поняття, ознаки, принципи і функції права	4	2	2	-	2	2	-
11	Правові норми, їх ознаки, структура, види	8	4	2	2	4	2	2
12	Поняття, види і структура правовідносин	4	2	2	-	2	2	-
13	Правотворчість і правореалізація	4	2	2	-	2	2	-
14	Система права і система законодавства	8	4	2	2	4	2	2
15	Правова поведінка і правопорушення	4	2	2	-	2	2	-
16	Законність і правопорядок	8	4	2	2	4	2	2

17	Правові системи сучасності	5	-	-	-	5	5	-
18	Правосвідомість і правова культура	4	2	2	-	2	2	-
	Підготовка до модульного контролю 2	11	-	-	-	11	-	-
	Виконання курсової роботи	34	-	-	-	34	-	-
	Всього	16 2	48	32	16	11 4	42	16

III-2. Тематика та плани лекційних занять

Тема 1. Предмет, метод і функції загальної теорії держави та права.

1. Загальна теорія держави і права як наука.
2. Предмет загальної теорії держави та права.
3. Метод загальної теорії держави та права.
4. Функції теорії держави та права.

Тема 2. Загальні підстави виникнення держави і права.

1. Суспільство як система, проблема універсальної соціальної координації.
2. Загальна характеристика первісного суспільства.
3. Суспільна влада та соціальні норми на ранній стадії розвитку людства.

Тема 3. Поняття, походження та сутність держави.

1. Проблема визначення поняття та походження держави.
2. Основні теорії походження держави.
3. Історична зумовленість сутності держави.

Тема 4. Соціальне призначення, ознаки та функції держави.

1. Державна влада як сутність держави, класове і загальнолюдське в сутності держави.
2. Основні ознаки держави.
3. Функції держави, їх класифікація та конкретно-історична зумовленість.

Тема 5. Форми та механізм державного управління.

1. Форми державного устрою та управління.
2. Поняття механізму держави як системи державних організацій.
3. Поняття, структура та завдання державного апарату.

Тема 6. Сучасні концепції держави.

1. Основні сучасні концепції держави.
2. Теорія соціально-правової держави.
3. Теорія національної держави.

Тема 7. Співвідношення суспільства, держави і права.

1. Юридично-теоретичне осмислення взаємозв'язку суспільства, особи, держави і права.
2. історична зумовленість соціальної організації соціальної влади і соціального регулювання.

Тема 8. Система соціальних норм та місце правових норм в цій системі.

1. Поняття, види та основні ознаки соціальних норм.
2. Правові норми: поняття, види, структура.
3. Місце і роль правових норм в соціальному регулюванні.

Тема 9. Проблема сутності права та його знаходження, джерела права.

1. Проблема знаходження права та методологічні основи його визначення.
2. Основні концепції теорії права.
3. Історичні типи права.

Тема 10. Поняття, ознаки, принципи і функції права.

1. Проблема формулювання універсального визначення поняття права.
2. Ознаки та принципи права.
3. Поняття, система і класифікація функцій права.

Тема 11. Правові норми, їх ознаки, структура та види.

1. Нормативність як сутність права.
2. Структура правових норм.
3. Поняття, суть і підстави класифікації і правових норм.

Тема 12. Поняття, види і структура правовідносин.

1. Поняття, зміст та види правових відносин.
2. Об'єкти та суб'єкти правовідносин.
3. Поняття юридичних фактів, їх ознаки та класифікація.

Тема 13. Правотворчість і право реалізація.

1. Поняття та сутність правотворчості.

2. Основні форми і стадії застосування права.
3. Поняття і види тлумачення норм права.

Тема 14. Система права і система законодавства.

1. Поняття системи права.
2. Внутрішня побудова та структура системи права.
3. Система законодавства.

Тема 15. Правова поведінка і правопорушення.

1. Визначення та поняття правової поведінки.
2. Поняття та склад правопорушення.
3. Юридична відповідальність, її ознаки та види.

Тема 16. Законність і правопорядок.

1. Поняття, зміст і принципи законності.
2. Правопорядок: зміст, форми і принципи.
3. Співвідношення правопорядку та суспільного порядку. Державна дисципліна.

IV. Плани семінарських занять

№ 1

Тема. Предмет, методи та функції загальної теорії держави і права.

1. Предмет і об'єкт загальної теорії держави і права.
2. Методологія держави і права: емпіричні методи та їх взаємозв'язок.
3. Функції теорії держави і права.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1994
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1997
4. Копейчиков В.В. Основы загальной теории держави і права.– К., 1997
5. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. – М., 1996

№2

Тема. Поняття та походження держави.

1. Поняття та основні ознаки соціальної влади в первісному суспільстві.
2. Історичні передумови виникнення державності.

3. Основні теорії походження держави.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Беляев Н.О. О государстве. Философия неравенства. – М., 1990
5. Копейчиков В.В. Основы загалної теорії держави і права. – К., 1997
6. Общая теория права и государства. Ред. Лазарев В.В. – М., 1994
7. Пиголкин А.С. Общая теория права. – М., 1996
8. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. – М., 1996

№ 3

Тема. Сутність, ознаки та функції держави.

1. Визначення поняття та соціальна сутність держави.
2. Загальні ознаки держави, їх характеристика.
3. Поняття функцій держави, їх класифікація.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Копейчиков В.В. Основы загалної теорії держави і права. – К., 1997
5. Общая теория права и государства. Ред. Лазарев В.В. – М., 1994

№ 4

Тема: Форми держави та її механізму

1. Поняття та структурні елементи форми держави.
2. Форми державного устрою (унітарна, федерація, конфедерація).
3. Форми державного правління (монархія, республіка).
4. Поняття механізму держави як системи державних органів, установ і організацій.
5. Повноваження представницьких (законодавчих), виконавчих і судових органів в Українській державі.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. В. Кампо. Українські реформи: політика і право. – К., 1995.

5. Копейчиков В.В. Основи загальної теорії держави і права. – К., 1997
6. В.Ф. Сиренко. Интересы – власть – управление. – К., 1991

№5

Тема: Поняття, сутність та походження права

1. Поняття права. Історичні аспекти та передумови походження права. Основні принципи права.
2. Соціальна природа, зміст та функції права.
3. Сутність форми права, принципи права.
4. Право і суспільство.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Венгеров А.Б. Теория права. – Т. 1,2. – М., 1996.
5. Керимов Д.А. Основы философии права. – М., 1992.
6. Лившиц Р.З. Теория права. – М., 1994
7. Пиголкин А.С. Общая теория права. – М., 1996
8. Тихомиров Ю.А. Публичное право. – М., 1995

№ 6

Тема: Норми права та інші соціальні норми

1. Поняття та види соціальних норм, їх класифікація.
2. Норма права та її структура. Головні ознаки норми права. Види правових норм.
3. Співвідношення норми права з політичними, моральними та релігійними нормами.
4. Ефективність правової норми та її критерії.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Агашин Ю.А. Политика, право, мораль. – М., 1992
4. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
5. Копейчиков В.В. Основи загальної теорії держави і права. – К., 1997
6. Лукашов Е.А. Право, мораль, личность. – М., 1986
7. Пиголкин А.С. Общая теория права. – М., 1996

№ 7

Тема: Система права та система законодавства

1. Поняття системи права та її елементи.
2. Поняття системи законодавства.
3. Співвідношення системи права і системи законодавства.
4. Систематизація норм права (інкорпорація і кодифікація).

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Алексеев С.С. Архипов С.И. теория и государства и права. – М., 1998
5. Венгеров А.Б. Теория права. – Т. 2. – М., 1996.
6. Пиголкин А.С. Общая теория права. – М., 1996

№ 8

Тема: реалізація норм права

1. Поняття реалізації норм права.
2. Основні стадії процесу застосування норм права та правозастосовна діяльність держави.
3. Основні форми (види) тлумачення норм права.
4. Ефективність реалізації норм права.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Венгеров А.Б. Теория права. – Т. 1,2. – М., 1996.
5. Копейчиков В.В. Основи загальної теорії держави і права. – К., 1997
6. Пиголкин А.С. Общая теория права. – М., 1996
7. Явич Л.С. Сущность права. – Л., 1985

№ 9

Тема: Правова поведінка. Правопорушення та правова відповідальність

1. Поняття, зміст і структура правової поведінки.
2. Поняття правопорушення та характеристика протиправних дій.
3. Склад правопорушення та характеристика його елементів.
4. Структура юридичної відповідальності та її види. Презумпція невинності.

Література

1. Конституція України. – К. 1996
2. Збірник правових актів з питань правопорядку. – К. 1997
3. Алексеев С.С. Общая теория права. – М. 1994
4. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность. – М., 1976
5. Денисов Ю.А. Общая теория правонарушения и ответственности. – Л., 1983

V. Тематика та методичні поради до виконання контрольних робіт студентами заочного відділення.

У відповідності учбового плану спеціальності „Менеджмент виробництва” студенти всіх форм навчання повинні освоїти курс „теорія держави і права”. Перелік тем, контрольних запитань та планів семінарських занять визначені в даному навчально-методичному комплексі. Підсумковий контр – іспит. Право на підсумковий контроль студент-заочник отримує при виконанні письмової контрольної роботи і позитивної оцінки цієї роботи.

Учбовим планом передбачена одна контрольна робота з курсу. Вона повинна бути виконана і здана протягом семестру лаборанту кафедри ЕУП (ауд.8) не пізніше ніж за десять днів до початку екзаменаційної сесії.

V.1 Вибір теми контрольної роботи.

Тема контрольної роботи визначається протягом установчої сесії на підставі вимог даного комплексу. Для цього необхідно уважно ознайомитися з цими вимогами.

Студентам пропонується тем з відповідним планом. Студент може змінити план, але він обов'язково повинен включати вступ, 2-3 пункти основної частини і висновки. Список рекомендованої літератури в кінці комплексу. В роботі повинно бути названо не менше чотирьох джерел.

Номер тем контрольної роботи визначається у відповідності останньої цифри своєї залікової книжки (шифру).

V.2 Основні вимоги до контрольної роботи

1. Робота повинна бути виконана самостійно, на підставі вивчення наукової та учбової літератури.
2. Обсяг контрольної роботи – 20-24 сторінки шкільного зошиту (роботи виконуються письмово, акуратно, розбірливо).
3. Матеріал повинен бути викладений логічно і відповідати вибраній темі і плану.

V.3 Структура і оформлення контрольної роботи.

Контрольна робота складається з титульного листа, теми і плану, який включає вступ, головну частину (2-3 питання), висновок і список літератури.

Титульний листок – обгортка зошита – оформлюється так:

**Донецький національний технічний університет
Красноармійський індустріальний інститут**

Кафедра ЕіМ

**Контрольна робота
з курсу „Теорія держави і права”**

**Тема №
(Назва теми)**

Виконав:

**Прізвище, ім'я, по батькові
студент 1 курсу (з/в)
гр.. МП-№ шифр**

Всі сторінки зошита повинні бути пронумеровані. На першій сторінці надається тема і план роботи, на другій – починається виклад. У вступі обґрунтовується актуальність теми, формулюється мета і завдання роботи. В головній частині дається виклад змісту теми відповідно до плану, у висновках підсумовуються розглянуті проблеми.

На всі наведені в роботі цитати даються посилання або під текстом сторінки, або в строчці з посиланням на номер використаного джерела і сторінки (наприклад, [2,ст.43]).

В кінці роботи надається список літератури, ставиться підпис і дата.

У.4 Тематика контрольних робіт

Тема 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна

План роботи

1. Характеристика предмета теорії держави і права, мета і завдання курсу.
2. Методологія теорії держави і права та її рівень в пізнанні державно-правових явищ.
3. Функції теорії держави і права і її місце в системі юридичних дисциплін.

Тема 2. Співвідношення суспільства, держави і права.

План

1. Поняття суспільства, його структура та проблема соціального регулювання.
2. Проблема влади в суспільстві. Влада авторитету і авторитет влади.
3. Держава і право як реалізація сутності людини.

Тема 3. Загальні основи виникнення держави і права.

План

1. Загальна характеристика первісного суспільства.
2. Суспільна влада та соціальні норми у докласовому суспільстві.
3. Загальні причини, умови і закономірності виникнення держави і права.

Тема 4. Поняття та основи теорії походження держави.

План

1. Визначення поняття та сутність держави.
2. Основні теорії походження держави.
3. Пліуралізм у розумінні походження і сутності держави.

Тема 5. Поняття, суть і ознаки держави

План

1. Загальне визначення сучасного розуміння сутності держави, його історична зумовленість.
2. Основні ознаки держави.
3. Методи здійснення державної влади, співвідношення держави і права.

Тема 6. Соціальне призначення і функції держави.

План

1. Поняття, значення і об'єктивний характер функцій держави, їх конкретно-історична зумовленість.
2. Класифікація функцій держави.
3. Форми і методи здійснення функцій держави.

Тема 7. Форми державного управління та устрою.

План

1. Співвідношення сутності держави з формами правління та устрою.
2. Поняття, суть, зміст і типологія форм правління, їх історична зумовленість.
3. Форма державного устрою, її сутність і види.

Тема 8. Механізм держави.

План

1. Поняття і призначення механізму держави, структура державного апарату.
2. Основні принципи організації та здійснення державної влади.
3. Органи держави і місцевого самоврядування: їх співвідношення.

Тема 9. Сучасні концепції держави.

План

1. Різноманітність сучасних концепцій держави, їх класифікація.
2. Теорії та проблеми формування соціально-правової держави.
3. Соціально-правова держава і громадянське суспільство.

Тема 10. Основні підходи до розкриття сутності права.

План

1. Причини, умови та закономірності виникнення права.
2. Методологічні основи визначення сутності права.
3. Поняття типу права, історичні типи права.

Тема 11. Поняття та види соціальних норм.

План

1. Визначення поняття та роль соціальних норм.
2. Класифікація соціальних норм.
3. Місце та роль правових норм в системі соціальних норм.

Тема 12. Поняття, ознаки, принципи і функції права.

План

1. Універсальне визначення права, його сутнісні характеристики.
2. Поняття принципів права та їх класифікація.
3. Система і класифікація функцій права.

Тема 13. Поняття і основні характеристики правового регулювання.

План

1. Необхідність і закономірність соціальної регламентації соціальних відносин.
2. Поняття правового регулювання, його предмет, способи і типи.
3. Механізм правового регулювання.

Тема 14. Поняття та структура правових норм.

План

1. Поняття і суть норми права.
2. Поняття, суть і підстави класифікації правових норм.
3. Поняття структури правової норми, її логічна зумовленість.

Тема 15. Форми (джерела) права.

План

1. Формальна визначеність як найважливіша властивість права.
2. Основні види форм (джерел) права.
3. Основні форми (джерела) права в Україні.

Тема 16. Правотворчість і юридична техніка.

План

1. Поняття, зміст, мета і призначення правотворчості в суспільстві.
2. Принципи правотворчості.
3. Правотворчість як процес: суб'єкти, стадії та види правотворчості.

Тема 17. Система права та її основні аспекти.

План

1. Систематичність як визначальна характеристика права, структура системи права.
2. Предмет і метод правового регулювання, галузі права.
3. Поняття і співвідношення матеріального і процесуального, публічного і приватного права.

Тема 18. Система законодавства.

План

1. Поняття системи законодавства, її будова.
2. Поняття, ознаки і класифікація нормативно-правових актів.
3. Зміст, призначення і принципи систематизації нормативно-правових актів.

Тема 19. Правові відносини.

План

1. Поняття і основні ознаки правовідносин, їх класифікація.
2. Правосуб'єктність як проблема правовідносин.
3. Об'єкти правових відносин, їх класифікація.

Тема 20. Поняття і основні форми право реалізації.

План

1. Реалізація права як мета правового регулювання.
2. правозастосування як особлива форма право реалізації.
3. Тлумачення права.

Тема 21. Правова поведінка, правопорушення і юридична відповідальність.

План

1. Поняття правової поведінки та її основні ознаки.
2. Поняття, суть та види правопорушень.
3. Мета, завдання і функції юридичної відповідальності.

Тема 22. Правосвідомість і правова культура.

План

1. Поняття, зміст та структура правосвідомості.
2. Класифікація та функції правосвідомості.
3. Правова культура: поняття, структура та рівень розвитку.

Тема 23. Законність та правопорядок.

План

1. Поняття і зміст законності, основні принципи законності.
2. Правопорядок, його зміст, форми та принципи.
3. Проблема гарантії законності та правопорядку.

VI. ТЕМАТИКА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Тематика курсових робіт з навчальної дисципліни “Теорія держави і права”

1. Правова держава: проблема становлення в Україні.
2. Громадське суспільство і держава.
3. Форма держави Україна.
4. Республіка як форма правління в сучасному світі
5. Поняття і класифікація функцій держави.
6. Форма державного (політичного) режиму та його вплив на форму правління.
7. Монархія як форма правління.
8. Форма державного устрою та сучасні тенденції її розвитку.
9. Співвідношення права і закону.
10. Система законодавства України та шляхи її вдосконалення.
11. Норми права і моралі в регулюванні правових відносин.
12. Співвідношення нормативно-правових актів з актами тлумачення і застосування права.
13. Правозастосування як особлива форма реалізації права.
14. Основні правові системи сучасності.
15. Правова свідомість юриста.
16. Правова культура та правове виховання в сучасному українському суспільстві.
17. Держава, право та глобальні проблеми людства.
18. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин.
19. Норма права як первинний елемент системи права.
20. Співвідношення між суб'єктами права та суб'єктами правовідносин.
21. Систематизація законодавства.
22. Загальнотеоретична характеристика джерел права.
23. Джерела права.
24. Юридична техніка і мова законодавства.
25. Проблеми вдосконалення правотворчості в Україні.
26. Правові відносини, їх теоретичне та прикладне значення.
27. Причини виникнення держави.
28. Сутність держави та її ознаки.
29. Теорії походження держави.
30. Різноманітність форм держав в сучасному світі.

Методичні рекомендації до написання курсової роботи

1. Мета і завдання курсової роботи

Метою написання курсової роботи є закріплення і поглиблення знань студента з навчальної фахової дисципліни. Всебічне та комплексне дослідження обраної теми курсової роботи сприятиме систематизації знань студента, вмінню застосовувати та узагальнювати, а також напрацюванню досвіду роботи з нормативно-правовими актами та науковою юридичною літературою. Курсова робота є індивідуальною роботою студента, повинна бути виконана самостійно і мати елементи наукового характеру.

Під час виконання курсової роботи студенти повинні:

- поглибити теоретичні знання з обраної теми курсової роботи;
- навчитися самостійно працювати з юридичною літературою;
- аналізувати різні наукові підходи до даної проблеми;
- роботи узагальнення і висновки;
- навчитися аналізувати та застосовувати положення нормативно-правових актів;
- самостійно формулювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання певної сфери суспільних відносин.

2. Вимоги щодо виконання курсової роботи.

Виконання курсової роботи студентом передбачає наступні етапи:

Вибір теми.

- Ознайомлення з теоретичними та практичними проблемами, які повинні бути висвітлені в роботі.
- Підбір літератури та нормативно-правових актів, фактичного матеріалу.
- Складання проекту плану курсової роботи.
- Консультація з науковим керівником і затвердження плану курсової роботи (окрім студентів заочної форми навчання).
- Написання та оформлення курсової роботи.
- Здача роботи на кафедрі для перевірки та рецензування.
- Доопрацювання курсової роботи.
- Захист курсової роботи.

3. Вибір теми курсової роботи і складання плану.

Студент вибирає одну із тем, що запропоновані для написання курсової роботи. З дозволу наукового керівника студент може самостійно обрати тему курсової роботи, якщо вона узгоджується з предметом теорії держави і права, є актуальною, має науково-практичне значення, зв'язок з досягненням юридичної науки та державно-правової практики.

Затвердження теми курсової роботи та наукового керівника здійснюється завідуючим кафедрою на підставі заяви студента.

Після затвердження теми курсової роботи, студент повинен на протязі двох тижнів скласти проект плану роботи, визначивши назви розділів і параграфів.

План курсової роботи повинен охоплювати ключові питання, повно і всебічно розкривати обрану тему. Формулювання розділів і параграфів має бути чітким, логічним і послідовним. План курсової роботи повинен бути розгорнутий і включати вступ, 3 розділи (кожний розділ може містити 3-4 параграфи), висновки, список використаних джерел.

В процесі написання курсової роботи і опрацювання зібраних матеріалів, попередній план роботи за погодженням із науковим керівником може коригуватися і уточнюватися.

4. Підбір наукової літератури, нормативно-правових джерел та інших матеріалів.

Нормативний матеріал, навчальну і спеціальну літературу з тематики курсової роботи студент підбирає самостійно.

Особливу увагу потрібно звернути на нормативно-правові акти. Вони повинні бути чинними і в останній редакції, щоб уникнути використання застарілих норм.

При написанні курсової роботи рекомендується використовувати наукові монографії, статті у фахових періодичних виданнях. Проте пряме цитування великих обсягів матеріалу є недоцільним. Наукові джерела потрібно використовувати творчо. Обов'язковими є посилання на автора і джерело.

Список джерел використаних в курсовій роботі повинен складатися із:

- нормативно-правових актів (Конституція України, міжнародні договори України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти)

- судової практики (постанови Пленуму Верховного Суду України, керівні роз'яснення Вищого Господарського Суду України; узагальнення судової практики, окремі судові справи, рішення тощо)
- наукові монографії, навчальні підручники, посібники, наукові статті в періодичних фахових виданнях (збірниках наукових праць, журналах, газетах)
- інші фактичні матеріали (статистичні дані, звіти, інші документи)
- всі джерела в межах кожного виду розміщуються в алфавітному порядку згідно з діючими стандартами бібліографічного опису.

5. Структура і зміст курсової роботи

Структура курсової роботи повинна відповідати затвердженому науковим керівником плану, бути логічною і чіткою. При написанні курсової роботи варто дотримуватися пропорційності між структурними частинами роботи відповідно: вступ (2-3 стор.), перший розділ (8-10 стор.), другий розділ (10-12 стор.), третій розділ (6-8 стор.) висновки (2-3 стор.). Загальний обсяг курсової роботи становить 25-30 стор. машинописного тексту або 35-40 стор. рукописного тексту, не враховуючи списку літератури і додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, ступінь її дослідження. Характеризується науково-теоретична література і нормативно-правова база роботи. Визначаються також предмет дослідження, об'єкт і методологічна основа дослідження, мета і завдання.

У першому розділі курсової роботи, як правило, розкриваються історичні аспекти обраної теми дослідження, її теоретичні та методологічні положення; дається загальна характеристика об'єкту дослідження; постановка основних проблемних питань.

Другий розділ передбачає глибоке і всебічне розкриття сутності даної проблеми; ґрунтовий аналіз різних науково-теоретичних підходів, наявного нормативно-правового матеріалу інших конкретних фактичних джерел; висловлення свого ставлення до дискусійних питань.

У третьому розділі бажано розглянути і обґрунтувати сучасні тенденції розвитку, шляхи вирішення наявних проблем; або здійснити порівняльний аналіз державно-правових явищ в Україні та інших держав.

У висновках підводяться підсумки дослідження, робляться теоретичні узагальнення; викладаються практичні рекомендації щодо розвитку певного правового інституту, вдосконаленню законодавства, юридичної практики тощо.

6. Оформлення курсової роботи

Робота має бути виконана на білому папері формату А4 (297x210 мм), з одного боку, 14-м шрифтом, до 30 рядків на сторінці, або написана чітким розбірливим почерком, грамотно і охайно. Кожна сторінка тексту має поля: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Відстань між заголовком і текстом має бути 15-20 мм. Кожний розділ курсової роботи починається з окремої сторінки. Заголовки розділів друкуються симетрично, прописними літерами, заголовки параграфів друкуються з абзацу (5 інтервалів). Розділи повинні мати порядкову нумерацію і позначатися арабськими цифрами з крапкою в кінці (1., 2., 3.), нумерація параграфів повинна мати вказівку на розділ (1.1., 1.2., 2.1., 2.2.).

Нумерація сторінок в курсовій роботі – наскрізна, включати список літератури та додатків, і починається з титульного листа, на якому номер не ставиться. Нумери сторінок проставляються у верхньому правому кутку.

Додатки розміщуються на окремій сторінці, нумерують арабськими цифрами і дають заголовки.

Всі цитати, таблиці схеми, малюнки, що містяться в тексті роботи, мають бути з посиланнями на першоджерела. Посилання в тексті на першоджерела необхідно робити в примітках або позначати в квадратних дужках номер джерела в списку використаної літератури із вказівкою на сторінки (наприклад, [12,с.45-61]).

Курсова робота повинна складатися із титульного листа (вгорі по центру якого зазначається назва ВУЗу, по середині – назва предмету курсової роботи і тема, виконавець і науковий керівник); план (із зазначенням всіх розділів і параграфів із вказівками на початкову і кінцеву сторінки кожного пункту в роботі); вступ, розділи курсової роботи, висновки; список використаних джерел, додатки.

На останній сторінці курсової роботи студент ставить свій підпис і дату її виконання.

В кінці роботи підшивається сторінка для рецензії наукового керівника.

Завершену роботу студенти подають на кафедру згідно з терміном, визначеним навчальним планом.

7. Рецензування і захист курсової роботи

Курсову роботу перевіряє науковий керівник. Роботи студентів заочної форми навчання передаються на перевірку і рецензію викладачам кафедри.

В рецензії зазначаються всі позитивні сторони роботи, а також її недоліки. Зокрема, оцінюється:

- розкриття теми;
- системність і логічність викладення матеріалу;
- уміння студента аналізувати теоретичний матеріал, поєднувати його з фактичним, виділяти головне, логічно мислити, робити висновки і узагальнення, обґрунтовувати їх;
- методика використання матеріалів з літературних джерел;
- дотримання методичних рекомендацій щодо оформлення роботи.

При умові позитивної оцінки науковим керівником курсова робота допускається до захисту. Якщо робота написана з порушенням вимог, її повертають студентів для доопрацювання. До такої роботи обов'язково додається рецензія із зазначенням всіх недоліків.

У рецензії визначається відповідність курсової роботи встановленим вимогам та рекомендована оцінка.

У встановлений кафедрою термін курсова робота разом із рецензією наукового керівника подається на кафедру.

Дату і час захисту курсової роботи встановлює кафедра. Захист відбувається на засіданні комісії кафедри.

Захист курсової роботи студентом проводиться в усній формі. Студент повинен розкрити актуальність, зміст обраної теми, показати теоретичних та прикладних аспектів проблеми, вміти обґрунтовувати свої пропозиції, відповісти на питання комісії.

За результатами захисту курсової роботи студент одержує остаточну оцінку за традиційною 5-ти бальною шкалою, яка заноситься в екзаменаційну відомість і залікову книжку студента.

Самостійна робота студентів

I семестр (54 г.)

1. Робота над конспектом лекцій та рекомендованою літературою – 18 г.

2. Підготовка до семінарських занять – 9 г.
3. Виконання домашніх контрольних-реферативних завдань – 27 г.

Впродовж семестру студент повинен виконати три контрольних завдань і захистити їх у викладача в консультативні часи.

II семестр – 27 г.

Виконання і захист курсової роботи відповідно вимогам цього навчально-методичного комплексу (розділ VII).

VII. Орієнтовні питання для підготовки до іспиту.

1. Теорія держави і права як наука, її об'єкт і предмет.
2. Роль і значення теорії держави і права в системі суспільних і юридичних наук та в юридичній практиці.
3. Методологія теорії держави і права як науки.
4. Поняття і ознаки функцій теорії держави і права, їх класифікація.
5. Мета і завдання курсу теорії держави і права як навчальної дисципліни.
6. Суспільство як система, проблема універсальної соціальної координації.
7. Загальна характеристика первісного суспільства.
8. Суспільна влада та соціальні норми на ранній стадії розвитку людства.
9. Загальні підстави виникнення держави і права.
10. Проблема визначення поняття та походження держави.
11. Основні теорії походження держави.
12. Історична зумовленість сутності та типу держави.
13. Державна влада як сутність держави, класове і загальнолюдське в сутності держави.
14. Основні ознаки держави.
15. Функції держави, їх класифікація та конкретно-історична зумовленість.
16. Форми державного устрою та управління.
17. Поняття механізму держави як системи державних інститутів.
18. Поняття, структура та завдання державного апарату.
19. Поняття та види державних режимів. Правові та не правові форми здійснення державної влади.
20. Основні сучасні концепції держави, їх загальна характеристика.
21. Теорія соціально-правової держави.

22. Теорія національної держави.
23. Головні етапи формування державності України.
24. Структура державного управління сучасної України.
25. Юридично-теоретичне осмислення взаємозв'язку суспільства, особи, держави і права.
26. Історична зумовленість соціальної організації, суспільної влади і соціального регулювання.
27. Поняття, види та основні ознаки соціальних норм.
28. Правові норми: поняття, види, структура.
29. Місце і роль правових норм в системі соціальних норм та соціальному регулюванню.
30. Проблема походження права та методологічні основи його визначення.
31. Основні концепції теорії права.
32. Історичні типи права.
33. Проблема формування універсального визначення права.
34. Ознаки та принципи права.
35. Поняття, система і класифікація функцій права.
36. Нормативність як сутність права.
37. Поняття, сутність і підстави класифікації правових норм.
38. Поняття, зміст та види правовідносин.
39. Об'єкти та суб'єкти правовідносин.
40. Поняття юридичних фактів, їх ознаки та класифікація.
41. Поняття та сутність правотворчості.
42. Основні форми і стадії застосування права.
43. Поняття і види тлумачення норм права.
44. Поняття системи права.
45. Внутрішня побудова та структура системи права.
46. Система законодавства. Загальна характеристика галузей права.
47. Закон і підзаконні нормативно-правові акти.
48. Дія нормативних актів в часі, просторі та по колу осіб.
49. Визначення та поняття правової поведінки.
50. Поняття та склад правопорушення.
51. Юридична відповідальність, її ознаки та види.
52. Поняття, зміст і принципи законності.
53. Правопорядок: зміст, форми і принципи.
54. Співвідношення правопорядку та суспільного порядку. Державна дисципліна.
55. Поняття, зміст і структура правової системи.
56. Типологія правових систем.

57. Історичні та соціокультурні витоки правової системи України.
58. Правосвідомість як специфічна форма суспільної свідомості, її структура та функції.
59. Поняття і структура правової культури, її значення.
60. Система забезпечення прав та захисту громадянина в Україні.

Література

Навчально-монографічна література до всіх тем курсу

Нормативні акти

Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року. – К.: Україна, 1991. – 8 с.

Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991 – № 38. – Ст.. 502.

Закон України про правонаступництво України: Прийнятий 12 вересня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 46. – Ст.. 617.

Декларація пав національностей України: Прийнята Верховною Радою України 1 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 53. – Ст.799.

Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Голос України. – 1996. – 13 липня.

Підручники і навчальні посібники

1. Колодій та ін. Загальна теорія держави і права. - К., 1997.
2. Котюк В.О. Основи держави і права. - К., 1997.
3. Котюк В.О. Теорія права. - К., 1996.
4. Копейчиков В.В. Теорія держави і права. – К., 2003.
5. Молдован В.В. Основи держави і права. - К., 1997.
6. Шульченко Ф.П. та ін. Історія вчень про державу і право. - К., 1997.
7. Марченко М.Н. и другие. Теория государства и права. - М, 1996.
8. Марченко М.Н. Общая теория государства и права. - М, 1998.
9. Карельський В.М. и др. Теория государства и права. - М., 1997.
10. Боярська З.І. Історія держави і права України. - К., 2001.

11. Афанасьев В.С. и др. Общая теория права и государства. - М, 1996.
12. Алексеев С.С. Основы теории государства и права. – М. 1971.
13. Лазарев В.В. и др. Общая теория права и государства. – М., 2000.
14. Кравчук М.В. теорія держави і права. – К., 1999.
15. Скакун О.Ф. Общая теория государства и права. – Х., 2000.

Довідкова література

1. Юридична енциклопедія в 6 томах. – К., 1998.
2. Енциклопедичний юридичний словник.
3. Юридичні словники та довідники.